

החידוש היומי

חידוש יומי בדף היומי

דעת הים של שלמה שאין חשש יחוד בא' כשר וא' פרוץ

תנן בקידושין (פ:): לא יתייחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים. ובגמרא: אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים, אמר רב יהודה אמר רב, לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא, הוה מעשה והוציאוה עשרה במטה [- בחזקת שהיא מתה, וקלקלו עמה, ואשת איש היתה. רש"י].

ובגמרא חכר רק דין שני כשרים שמותר להתייחד עמהם, ודין שני פרוצים שאסור להתייחד עמהם, ומקומו הפוסקים לברר אם מותר לאשה להתייחד עם שני אנשים כשאחד כשר ואחד פרוץ. ומצאנו בדבר מחלוקת בפוסקים.

הים של שלמה (קידושין פ"ד סימן בא) כתב וזה לשונו: ונראה הא דקאמר בפריצים אפילו בעזרה לא, היינו כולו פריצים, אבל חד כשר וחד פרוץ, מתבייש הכשר מן הפרוץ וכן הפרוץ אינו עושה שום דבר בפני הכשר.

ובהמשך הסוגיא (פא). אמר רב יהודה אמר רב, לא שנו [- דאמר אשה מתייחדת עם שני אנשים. רש"י] אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה, שמא יצטרך אחד מהם להשתין, ונמצא אחד מתייחד עם הערה.

אף על זאת כתב הים של שלמה לפי דרכו שאפילו חד כשר וחד פרוץ סגי, שדי אם יהיו שנים מהשלשה כשרים והשלישי פרוץ, כי באופן זה גם אם ילך אחד הכשרים לעשות צרכיו, סוף סוף יוותרו עמה פרוץ אחד וכשר אחד, ובאופן זה הכשר מתבייש מהפרוץ, והפרוץ אף הוא אינו עושה דבר בפני הכשר.

והיש"ש מוסיף שעל זה סמכו בזמנו כשהלכו עם אשה שני אנשים כשרים בדרך, אף שמבואר בגמרא שבדרך צריך שיהיו שלשה, כי סמכו על העגלון הגוי שאף הוא דינו כפרוץ, ואף אם אחד הכשרים ילך לעשות צרכיו, יתבייש הכשר מהעגלון, והעגלון לא יעשה דבר בפניו. וכדעת היש"ש נקטו גם המהרי"ל דיסקין (סימן ב) ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן כב).

דעת השב יעקב, הבית מאיר והמקנה שרק שנים כשרים מצילים מחשש ייחוד

אמנם בשו"ת שב יעקב (ח"ב סימן יט, הו"ד בפתחי תשובה אה"ע סימן כב סק"ד) חלק על הים של שלמה ונקט שאין מועילים שנים אלא כששניהם כשרים, אבל אם אחד פרוץ ואחד כשר לא מהני. וסברתו, שהרי כל הטעם להתיר בשנים כשרים הוא משום "שהאחד בוש מחבירו" [- לשון רש"י במשנה], וזה שייך רק כששניהם כשרים, אבל כשרק אחד כשר, הרי אילו היה לבדו היינו חוששים שמא יגבר יצרו עליו, ואם כן גם באופן זה שהוא נמצא עם פרוץ, עדיין יש לחוש שמא יגבר יצרו עליו ואינו בוש מן הפרוץ, כי אדברה ודאי שהפרוץ יסכים עמו לזנות הואיל והוא פרוץ.

וכ"כ גם הבית מאיר תבנית: מ שכיון שצריך כשרים, דהיינו שיהיו השנים דוקא מוחזקים בכשרות, על כן באחד מוחזק ואחד סתמא עדיין יש לחוש כיון שלפני ה'סתם' לא יתבייש הכשר והוה ליה כיחיד שאף שהוא כשר אסור להתייחד עמה. וב"ד המקנה (קידושין פ:).

ראיית האחרונים ממסירת שני תלמידי חכמים אף שאפשר שאחד יצטרך לנקביו

ובמשנה במסכת סוטה (ז.) שנינו: כיצד עושה לה [- בעל לאשתו סוטה], מוליכה לבית דין שבאותו מקום, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים, שמא יבוא עליה בדרך וכו'. על מסירת שני התלמידי חכמים אמרו שם בגמרא: תרי ואיהו, הא תלתא. לימא מסייע ליה לרב, דאמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא בעיר אבל בדרך עד דאיכא שלשה, שמא יצטרך אחד מהן לנקביו, ונמצא אחד מהן מתייחד עם הערה. ודוחה הגמרא: לא, הכא היינו טעמא כי היכי דליהו עליה סהדי.

עוד מדקדקת הגמרא: תלמידי חכמים אין, כולי עלמא לא. לימא מסייע ליה לאיזך דרב, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו אלא כשרין אבל פרוצין אפילו עשרה נמי לא. ודוחה הגמרא: לא, הכא היינו טעמא דידעי לאתרויי ביה [- ולומר לו מן התורה כשאין האיש מנוקה מעון, שבא עליה משנאסרה עליו, אין המים בודקין את אשתו. רש"י]. וכן בגמרא בקידושין מביאה הגמרא משנה זו כראיה לשתי מימרותיו של רב, ודוחה את הראיות באותו אופן שמדחו בגמרא בסוטה.

והנה מבואר בגמרא שהיה צד לבאר את דין מסירת שני תלמידי חכמים כדי למנוע מהם מציאות של ייחוד עם הערה, וזאת משום שבדרך צריך שלשה כדי שאם יצטרך אחד מהם לנקביו יוותרו שנים עם האשה. ועוד זאת הצריכו שיהיו השניים תלמידי חכמים כדי לקיים את דברי רב שרק שנים כשרים מותרים ביחוד. ולכאורה הרי המשנה עוסקת בכל בעל, אפילו אם הבעל אינו כשר, ואם כן עדיין יש לנו לחשוש שמא יצטרך אחד משלוחי הבית דין לנקביו, ויוותרו עמה רק הבעל ותלמיד חכם אחד. ומכאן מוכח שמותר לאשה להתייחד עם פרוץ אחד וכשר אחד.

והראיה אינה רק מההוה אמינא בגמרא, אלא גם למסקנא, שהרי הגמרא רק נתנה טעם נוסף לכך שצריך שיהיו שנים ותלמידי חכמים, אך סוף סוף יש להקשות לדעת רב למה די בשנים תלמידי חכמים בדרך, הלא אין כאן שלשה כשרים, ועדיין יש לחוש שמא יצטרך אחד מהם לנקביו, ונמצאת האשה מתייחדת עם אחד כשר ואחד פרוץ. וראיה זו הביאה באמרי יושר (קידושין נדה סימן בא סק"ח) שבצעירותו עסק בהלכות ייחוד, ודיבר בה לפני הגר"ח גרינמן צ"ל ואמר לו ראיה זו. וכן הסיק בחידושים וביאורים (סימן יא סק"א).

ובחו"ב שם הוסיף שאף שאפשר היה לחלק ולומר שבאמת יש להחמיר גם באחד פרוץ ואחד כשר, ורק באופן שיש שני כשרים וכל החשש הוא שמא יצטרך אחד לנקביו, בזה מקילים יותר ומתירים גם באחד פרוץ, אך מכל מקום לא משמע לחלק כן, אלא נראה יותר שמותר להתייחד עם אחד כשר ואחד פרוץ וכדעת היש"ש.

ייחוד עם

פרוץ

אחד

וכשר

אחד

יום רביעי י"ז חשוון

קידושין דף פ

להצטרפות לקבלת החידוש

a8843414@gmail.com

העת החד"ל שלדעת רבה שבעלה עמה אין חשש ייחוד אין ראה מדין סוטה

ובבר עמד על הערה זו החד"ל בהגהותיו (קידושין פ:), והוסיף שלפי דעת רבה (פא.) שבעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד, לא קשה, שהרי כאן בעלה עמה ואין חשש ייחוד. ולכאורה דבריו צריכים ביאור, הלא סברת בעלה עמה מועילה רק כלפי שני התלמידי חכמים, ואילו הגמרא בס"ד מבארת שכל שליחת התלמידי חכמים עמו לא היתה אלא כדי להציל אותו מייחוד עם אשתו האסורה עליו עתה מדין סוטה, ואם כן עדיין צריך ביאור שאם יצטרך אחד מהם ללכת יהיה הבעל עם אשתו האסורה ועם תלמיד חכם אחד, ואם הוא פרוץ הרי יש כאן א' כשר וא' פרוץ ומה הועילו חכמים בתקנתם.

והנה מתוך קושיית החד"ל לנו למדים שהוא נקט כדבר פשוט שצריך שנים כשרים ולא די באחד כשר ואחד פרוץ, ולכן הקשה שכשאחד ילך לנקבו נמצא שאין כאן אלא כשר אחד, באופן שהבעל פרוץ. וכבר הבאנו דברי השב יעקב בטעם הדבר שלא די באחד כשר, שכן באופן זה אינו מתבייש מהפרוץ, אלא אדרבה הפרוץ אף הוא יזנה עמו. אכן כל זה שייך כשהפרוץ אינו בעלה, אבל באופן שהוא בעלה, הרי הכשר ודאי לא יבוא לזנות עמה - כהיתרו של רבה משום 'בעלה בעיר', וכיון שכן הרי ממילא די בכשר אחד גם כדי להציל את הפרוץ, כי הפרוץ יחשוש לזנות כנגד הכשר.

ובעיקר דבריו מעיר החד"ל, שדעת רש"י שאף רבה לא אמר שאין חשש ייחוד לענין שיהיה מותר להתייחד עמה, אלא רק לענין מלקות, ואילו איסור יש אף בבעלה בעיר, ואם כן גם לדעת רבה יקשה מדוע די בשני תלמידי חכמים, הרי עדיין יש לחוש שאחד מהם יצטרך לנקבו. אלא אם כן נאמר שגם לדעת רש"י אין איסור אלא באופן ש'בעלה עמה בעיר', אבל אם בעלה עמה ממש מודה רש"י שאין כלל איסור. או שעב"פ באופן זה יודה רש"י שדי בא' ואין חוששים שמא יצטרך הא' לנקבו.

האשה השונמית ייחודה לאלישע עליית קיר מחשש ייחוד באחד כשר ואחד פרוץ

ביאור נפלא לאור נידון זה מעלה המלא הרועים (ברכות י:): בנגוע להנהגת האשה השונמית עם אלישע הנביא וגיחזי משרתו. בגמרא שם נחלקו רב ושמואל בביאור הכתוב (מלכים ב' ד י) "נעשה נא עליית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה והיה בבואו אלינו יסור שמה", חד אמר - עלייה פרועה היתה וקיריה, וחד אמר - אנסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים. עב"פ מבאר שייחודו לו מקום מסויים שבבואו אליהם יסור שמה.

עוד דרשו שם בגמרא את הפסוק הקודם (שם פסוק ט) "ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא עובר עלינו תמיד", אמר רבי יוסי ברבי חנינא, 'הוא קדוש' ומשרתו אינו קדוש, שנאמר (שם פסוק כז) "ויגש גיחזי להדפה", אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שאחזה בהוד יופיה [-בדיה. רש"י].

על פי זה מבאר המלא הרועים שזה היה עיקר הטעם והסיבה לכך שאמרה האשה השונמית לבעלה כי עליהם לעשות 'עליית קיר קטנה... והיה בבואו אלינו יסור שמה', כי עיקר הטעם שהוצרכו לייחד לו מקום מובדל ומוצנע לעצמו היה משום שבבית עצמו ישבו נשים ויכול היה לבוא לידי איסור ייחוד. ועל כך הוסיפה ואמרה 'הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא' - כי אפילו שהוא קדוש וגדור מערה, והרי הוא כשר שאין בו חשש ייחוד, אך הלא הדין הוא שכשר יחידי אסור בייחוד, ורק שנים מותרים, ואילו כאן 'הוא קדוש' ומשרתו אינו קדוש - וממילא אין כאן שנים כשרים, אלא רק א' כשר וא' פרוץ, ולכן על כרחך 'נעשה נא עליית קיר קטנה... והיה בבואו אלינו יסור שמה', שלא יבואו להתייחד עם הנשים.

ייחוד עם ישראל כשר ונכרי

והנה הים של שלמה העמיד את דבריו הן לענין א' פרוץ והן לענין א' נכרי, ובה ביאר את הטעם שסמכו על נסיעה עם עגלון אפילו כשהוא גוי. אמנם השב יעקב כתב לחלק בין הדברים, והוא נוקט שאפילו לפי שיטתו שא' כשר וא' פרוץ אסורים בייחוד, הרי שאם הפרוץ הוא גוי - יהיה מותר לכשר להתייחד עם האשה ועם הגוי. וסברתו, שדוקא כשא' פרוץ יש לומר שכשיגבר יצרו עליו לא יחשוש מהפרוץ כי אדרבה יבוא אף זה ויזנה עמו, אבל בישראל עם נכרי, אף כשיצרו תקפו לא יפקיר עצמו בפני הנכרי, כי גם אם הנכרי יסכים לזנות זו עדיין חושש הוא שהנכרי יפרסם ויגלה הדבר ויפן נהיה לבזו'.

על דעתו של הנודע ביהודה בנגוע לפרט זה - ייחוד עם ישראל כשר ונכרי - לומד הפתחי תשובה מתוך דברי הנודע ביהודה בתשובה (אה"ע מהדו"ק סימן סט) לנידון שעלה בפניו, באשה שאחרי מיתת בעלה נסעה עם פלוני אלמוני באישון לילה בעגלה אחת, ונער אחד עמהם, ורבו העם. ונקט הנודע"י שבדאי עברה על איסור ייחוד בזה, כי הרי בדרך לעולם אפילו בכשרים צריכים שלשה וכאן הלא לא היו אלא הוא והנער, ואין לומר שהעגלון אף הוא היה עמהם, כי "מסתמא העגלון הוא נכרי". ומכל מקום הוסיף הנודע"י סברא להקל בזה, שכן מה שמצאנו שבדרך צריכים שלשה הוא באופן שנמצאים שם כדי לשומרה, ואז חוששים אנו שאחד ילך לצרכו והשני יסור עמה לבדו. אבל כשנוסע עמה בסתם בעגלה, אזי אין צריך שלשה כי כיון שמסתמא אדם זה הוא כשר כמו כל האנשים, הרי ודאי שאם יצטרך הוא או הנער ללכת לעשות צרכיו, ילכו שניהם יחדיו והאשה תשאר לבדה. ובאופן זה יש לומר שאכן די בשנים גם בדרך.

ומתוך דברי הנודע"י הללו הסיק הפתחי תשובה שדעת הנודע ביהודה סותרת לדברי השב יעקב, ולדעת הנודע"י אין היתר ייחוד של שני כשרים וגוי בדרך, באופן שצריך שלשה. שהרי כל היתרו אינו אלא מבח מה שנקט שבאופן שיש שנים ואינם משמרים אותה, בזה לא הצריכה הגמרא שלשה. אמנם בספר דבר הלכה (סימן ט סק"ה) הציע לדקדק להיפך מדברי הנודע ביהודה עצמו, שלפי דעתו גם בדרך כשצריך שלשה, די בייחוד של שנים כשרים ונכרי. שכן בסברא השניה שהעלה הנודע"י הוא נוקט שאותו אדם הוא מסתמא כשר, ומשמע שעד עתה נקט הנודע"י שאותו אדם הוא פרוץ, ואם כן יש לדקדק ממה שרצה הנודע"י לאסור את הנסיעה כיון שהעגלון הוא גוי, שאילו היה העגלון ישראל כשר לא היה כאן ייחוד, ומדוע, הרי יש כאן שני כשרים [-העגלון והנער] ואחד פרוץ. אלא על כרחך שנקט הנוב"י שאף בדרך כשצריכים שלשה, די שיהיו שנים מהם כשרים, ובעיר די שיהיה אחד כשר ואחד פרוץ.

י"הנה

נא ידעתי

כי איש

אלוקים

קדוש הוא'

- הוא קדוש

ולא משרתו

- וא' כשר

וא' פרוץ

אין מצילים

מאיסור

ייחוד, ולכן

'נעשה

נא עליית

קיר... והיה

בבואו

אלינו יסור

שמה"י

החידוש היומי מוקדש
לעילוי נשמת

קדושי שמחת
תורה תשפ"ד

ולישועת כלל ישראל
במהרה